İstanbul A1 Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabında İletişimsel Dil Yaklaşımı Kullanımı

Doç. Dr. Lokman Tanrıku

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1862-8176>

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Nevşehir – TÜRKİYE

Azize Alhan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8348-886X>

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, YTÖ Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 15.02.2020

Kabul: 20.03.2020

On-line Yayın: 25.03.2020

Anahtar Kelimeler

Yabancı Dil Öğretimi

İletişimsel Yeti

Dil Becerileri

Kültür

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.41906>

Öz

Yabancı bir dilin öğretiminde okuma, yazma, dinleme ve konuşma olmak üzere dört temel becerinin ediniminden bahsetmek mümkündür. Bireylerin bu becerileri kullanabilme yetkinliklerine göre Avrupa Ortak Çerçeve Metni kapsamında dil edinme seviyeleri belirlenir. Diğer taraftan dil öğrenmenin temel amacı o dilde iletişim kurabilmektir. Dil öğrenen bireyler, kişisel ve sosyal hayatlarında hedef dili kullanarak kendilerini ifade edebilmek ve o dilde etkileşimde bulunmak istemektedirler. Bu amaçla temel dil becerilerinin iletişimsel düzeyde kullanılabilmesi dil öğrenmenin ve öğretmenin gerekliliklerindendir. Dil öğretiminde kullanılan birçok geleneksel metodun aksine iletişimsel dil yaklaşımı öğrencilerin ders etkinliklerine etkin katılımını gerektiren enteraktif bir ortam sunmaktadır. Öğrenci merkezli, hedef dilde etkileşimde bulunmanın temel alındığı söz konusu öğretim yaklaşımı ile öğrencilerin dilin kavramsal bilgilerine erişmenin ötesinde dili kullanabilme yetisine sahip olmaları amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı yabancılar Türkçe öğretiminde en çok kullanılan kaynak kitaplardan birisi olan İstanbul seti A1 ders kitabında iletişimsel yaklaşımın kullanımının kitaptaki etkinlikler doğrultusunda incelenmesidir. Bu araştırmada dil öğretiminin aynı zamanda kültür eğitimi olduğu ve kültür aktarımının ancak iletişim kanalları yoluyla yapılabildiği gerçeğinden yola çıkarak İstanbul serisi A1 ders kitabı, genel çerçevede kültürel unsurlara yer vermesi bağlamında incelenmiştir. Ayrıca; kitapta yer alan etkinliklerde iletişimsel yaklaşımın kullanımı tartışılmış ve bu becerilerin kullanımının önemi ve dil öğrenmeye etkisi incelenmiştir. Çalışmada; yazma ve konuşma metinleri sınırlılık olarak ele alınmış olup doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, İstanbul A1 yabancılar Türkçe öğretimi ders kitabı iletişimsel yetiyi geliştirmeye ve kültür aktarımına yönelik çeşitli etkinliklere etkili bir şekilde yer verildiği saptanmış ve var olan eksiklikleri gidermek ve geliştirmek için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Tanrıku, L. ve Alhan, A. (2020). İstanbul A1 Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabında İletişimsel Dil Yaklaşımı Kullanımı. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Year: 13, Number: 79, Spring, p. 157-167.

The Use of Communicative Competence in Istanbul Teaching Turkish As Foreign Language A1 Course Book

Assoc. Prof. Dr. Lokman Tanrikulu

Nevsehir Haci Bektas Veli University, Faculty of Education, Foreign Languages Education Department,
German Language Teaching, Nevsehir – TURKEY

Azize Alhan

Nevsehir Haci Bektas Veli University, MA Student of Teaching Turkish to Foreigners, Nevsehir –
TURKEY

Article History

Submitted: 15.02.2020

Accepted: 20.03.2020

Published Online: 25.03.2020

Key Words

Teaching Foreign Language
Communicative Competence
Language Skills
Culture

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.41906>

Abstract

It is possible to talk about four main language skills like reading, writing, speaking and listening in teaching a foreign language. Language acquisition levels are determined within the Common European framework text according to the competence of individuals to use these skills. On the other hand, the main purpose of language learning is to be able to communicate in target language. Individuals who are learning language want to be able to express and interact with the target language in their personal and social lives. With this purpose, the ability to use basic language skills at the communicative level is one of the requirements of language learning and teaching. Contrary to many traditional methods used in language teaching, communicative language approach provides an interactive environment that requires students to participate classroom activities effectively. It is aimed to provide students with the ability to use the language beyond accessing the conceptual knowledge of the language with the teaching approach, which is based on interaction in the target language.

The aim of this study is to examine the use of the communicative approach in İstanbul set A1 course book, which is one of the most used resource books in teaching Turkish as foreign language, on the basis of the activities in the book. In this research, starting from the fact that language teaching is also a culture teaching and culture transfer can only be done through communication channels, the İstanbul series A1 course book is examined in the context of having cultural elements in general framework. Moreover, the use of communicative approach in the activities in the book was discussed and the importance of the use of these skills and their effects on language learning were examined. In the study, writing and speaking texts were considered as limitation and document analysis method was used. As a result of the study, it was determined İstanbul A1 teaching Turkish as foreign language course book was actively involved in developing communication skills and cultural transfer, and various suggestions were offered to overcome and improve the activities.

1. Giriş

Farklı kültürlerin ve toplulukların birbirleriyle etkileşimde bulunabilmeleri, birbirlerini anlayıp paylaşım yapabilmeleri iletişim olgusunu karşımıza çıkarmaktadır. İletişimin öneminin tartışılmaz olduğu günümüz dünyasında, yabancı dil öğrenmek ve öğretmek ulusların temel politikalarından biri haline gelmiştir. Her geçen gün değişen ve gelişen dil öğretim yöntem ve metotları hem dil öğrenen bireylere hem de öğretmenlere rehberlik etmektedir. Dil becerilerinin tamamını birbirleriyle ne derecede etkili ve ilişkili bir biçimde kullanabildiği, o dilde ulaşılmış olan seviyeyi belirlemektedir. Bir bireyin herhangi bir yabancı dilde yeterli sayılabilmesi için anlama ve anlatmaya dayalı temel dil becerilerini etkili bir şekilde kullanabiliyor olması gerekmektedir (Karatay, 2011). Günlük hayatımızın her kesiminde her an ihtiyaç duyduğumuz iletişim ise, anlama ve anlatma üzerine temellendirilir. Burada sözü geçen anlama; okuma ve dinleme olan alıcı dil becerilerini ifade etmekte iken anlatma; yazma ve konuşma yetisini kapsayan üretici dil becerilerini kullanabilmeyi gerektirir. Yani iletişimsel dil becerisine sahip olmak demek yalnızca alıcı dil becerilerine veya yalnızca üretici becerileri kullanabilmek demek değildir.

Bu çalışmada; yabancı dil öğrenen bireylerde iletişimsel yetiye sahip olmanın yolunun dil becerilerini kavramaktan geçtiğinin bilincinde olarak öncelikle dil becerileri ediniminden bahsedilecektir. Dil becerilerinin öğretimi için tarih boyunca pek çok metot geliştirilmiş ve etkililikleri tartışılmıştır. Öğrenilen diyalogları ezberleme ve hatırlamaya dayanan, soğuk savaş döneminde iletişim ihtiyaçlarını hızlı ve etkili bir şekilde karşılamayı hedefleyen işitsel-dilsel yaklaşım ortaya konulmuştur. Fakat bu metot gerçek bir iletişim ortamında bireylerin ihtiyaçlarını sağlayamayacağı konusunda eleştirilmiştir. Bunun üzerine, dilin sosyolojik bağlamda kullanılması üzerine çalışmalar yapan sosyodilbilimci Hymes, 1972 yılında dil kullanımına daha geniş bir perspektif sağlayan 'iletişimsel yeti' kavramını kullanmıştır. Dili konuşan bireyler o dilin yalnızca dil bilgisel kurallarını değil, sosyal bir iletişim ortamında bu kuralları ne kadar doğru kullanabildiğiyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür (Savignon, 2017). Çağdaş dilbilim kuramcılarında olan Chomsky, üretimsel dönüşümlü dilbilgisi kuramında dilin doğasını iki kavramla açıklamıştır. Yeti ve performans adını verdiği bu kavramların; dil ediniminin doğasını anlamada yetersiz olduğu görülmüştür ve iletişimsel yeti adıyla üçüncü bir boyut eklenmiştir. Yeti kavramıyla, bir dilin alt yapısının yani bir dil sisteminin insan beyninde ve zihninde nasıl işlediğini, nasıl çalıştığını kavramaya, anlamaya yarayan bir mekanizmanın olduğu, performans kavramıyla da o dilin günlük hayatta uygulanışı anlatılmaktadır.

2. İletişimsel Yeti ve İletişimsel Öğretim Metodu

İletişimsel yeti; dilin öğrenildiği toplumun değerlerine, sosyolojik ve kültürel alt yapısına uygun olarak anlamlı bir bütün içerisinde söylem bilgisine sahip olarak dili kullanmayı gerektirir. Belirli bir durumda kime ne söyleneceği, onun uygun olarak nasıl söyleneceği bilmek; hedef dilin öğrenildiği toplumun kültürel değer yargılarıyla, gelenek ve görenekleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda "Söylem; belirli kuralları olan ve konuşmalardan oluşan, dilin sistematik düzeni için kullanılan bir kavram olmakla birlikte, bir iletinin tüm boyutlarını, sadece iletinin içeriğini değil, onu dile getireni (kim söylüyor?), otoritesini, (neye dayanarak?), dinleyiciyi, (kime söylüyor?) ve amacını (söyleyenler söyledikleriyle neyi başarmak istiyor) kapsar (Doyuran, 2018: 2011)." Bir dili 'doğru konuşma ve anlama becerisi' olan iletişimsel yeti, dili öğrenen kişilerin söylem bilgisine de sahip olması gerekliliğini içinde barındırır (Genç, 2000). Genç, bu yetiyle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Bir dili konuşma ve anlama becerisi, öğrencinin kendi kültürünün yanı sıra öğrendiği yabancı dilin kültürünü algılamak, anlama çabası, öğrencinin olası konuşma durumlarında belirli yapılara hakim olabilmesi ve duruma uygun tepki vermesi. Yabancı dil öğretim yöntemlerinden olan iletişimsel yaklaşımda hedeflenen ve bir dili bildirişim ihtiyacını karşılamaya yönelik bir ortamda ve uygun biçimde kullanarak karşılıklı anlaşmayı sağlayan eti. Bu yeti ancak öz ve yabancı kültür, toplum vb. bilgisi ve

bakış açısının değişmesi ile oluşur. İletişimsel yeti dilbilimsel yeti ile birlikte dil edinimini gerçekleştirir." Yabancılar Türkçe öğretiminde, dil öğretimi sınıflarında Türkçe dilinde nasıl ricada bulunur, nasıl emir verilir veya sözsüz ifadelerle, beden diliyle kültüre uygun istekler nasıl belirtilir gibi soruların cevapları ancak iletişimsel yetkinlik sağlanarak verilebilir. İletişim sırasında belli bir mesajı iletme için birey alıcı ve verici konumuna girmekte ve her iki konumda da belli dilsel becerileri kullanmaktadır. Bu doğrultuda yabancı dil öğretmenleri iletişimsel yetinin öneminin bilincinde olarak derslerinde dil becerilerinin gelişimine ağırlık vermelidir.

İletişim süreci dinamik bir süreçtir. Gönderen yani kaynak, mesaj ve alıcı doğrultusunda bir döngüde sürekli etkileşim halinde meydana gelir. Sözü ettiğimiz bu iletişim tarzını Herrlitz (1990) aşağıdaki şema ile ifade etmiştir:

İletişim sürecinin yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere iki aşamadan oluştuğunu söyleyebiliriz. İlk Aşamada verici veya kullanıcı sunmak istediği bilgiyi kendi dilinin ses, sözcük, söz dizimi ve anlam bilimi ilkelerine göre şifreleyerek alıcıya(dinleyiciye) sunmaktadır. Bu aşamada alıcı dinleyici rolünü üstlenmekte ve vericinin yani konuşmacının kendisine iletildiği bilgiyi çözümlemektedir. İkinci aşamada alıcı kendisine sunulan bilgiye yanıt verme ve tepkisini belli etme durumunda kaldığında alıcı olan kişi rol değiştirerek konuşmacı konumuna geçer. Karşı tarafın alıcı olduğu durumda tepki vermek istediği halde tekrar konuşmacı duruma geçmesi ile iletişim bu şekilde devam eder. İletişim süresince iletişimin devamı için alıcı ve konuşmacının sürekli rol değiştirdiği görülmektedir (Aktaş, 2005).

İletişimin kendi doğasından anlaşıldığı üzere konuşma, anlama ve yorumlama becerisi iletişimin en önemli öğelerindendir. Sözel iletişim becerilerinin dil öğrenmede aktivitelerinde mutlaka dahil olması gerektiğini anlayabiliyoruz. Bunun yanında yazma eylemi diğer dil becerilerinin gelişimine hem katkıda bulunur hem de kişinin kimlik geliştirmesi için önemli bir araç olarak kabul edilir. Modern yabancı dil öğretiminde iletişimsel yetiyi kazandırmak için iletişim olgusunun doğasından kaynaklı dört temel dil becerisini ilişkilendirerek öğretim faaliyetlerinde, hazırlanan alıştırmalarda kullanmak gereklidir.

Dili etkileşimsel bir şekilde temel becerileri kullanarak hedef dilde konuşma becerisini gerçek hayat durumları içerisinde öğretmeyi amaçlayan İletişimsel dil öğretim metodu (Communicative Language Teaching), Dell Hymes isimli sosyo dilbilimci tarafından öne sürülen iletişimsel yeti öne sürülerek geliştirilmiştir. İletişimin sosyal ortam içinde özür dileme, ikna etme, tebrik etme, söz verme, kabul etme ve reddetme gibi gerçek hayat durumlarında çeşitli fonksiyonlardan oluştuğu ifade edilir. Hymes, iletişimsel yetiyi ise dört ana başlık altında inceler. Bunlar; kelime ve dilbilgisi bilgisi, telaffuz ve kelime bilgisini içeren dilbilgisel yeti; düşüncelerin tutarlı bir şekilde bir araya gelmesini sağlayan söylemsel yeti; konuşmanın kibar olması veya resmiyet içeren ifadeleri atasözü ve deyimleri içeren sosyo dilbilimsel yeti ve dilbilgisi veya söylem konusunda tıkanıldığında konuşmanın akıcılığını devam ettirmeyi sağlayan stratejik yeti olarak sıralanabilir. Tekrara ve ezberlenenleri hatırlamaya dayalı olan işitsel- dilsel metodun aksine iletişimsel dil öğretim metodu; öğrencilerin tepkilerine göre değişebilecek olan sınıf içi çalışmaların dışına çıkarır. Gerçek hayat durumları günden güne değişebilir. Öğrencilerin öğrenmek için zihinlerinde anlamlandırdıkları konular ile ilgili anlamlı düşünebilmeye olan isteklerinden ileri gelir (Galloway, 1993). İletişimsel Dil Öğretimi şu başlıklar altında özetlenebilir:

- Kültür öğretimi, birinden diğerine değişim gösterebileceği için dil öğretiminde sözsüz iletişim ve beden dili en önemli unsurlardandır.

- Anlama dil öğrenmenin temelidir. Öğrencilerin anlama kabiliyetleri gerçek hayattan alınan örnek metinlerle ve görsellerle desteklenmelidir.
- Sınıfta iletişim dili hedef dil olmalıdır ve ana dil azami seviyede kullanılmaktadır. Öğrenciler ne kadar hedef dile maruz bırakılırsa o kadar dilde yetkin olurlar.
- Öğrenciler kendi öğrenmelerinden sorumlu olup öğretmenin öğrencilerin öğrenmelerinde destekleyici ve kolaylaştırıcı bir rolü vardır.
- Amaç; iletişimin aksamaması ve iletişimsel becerilerin gelişmesi olduğundan dilbilgisi hataları görmezden gelinebilir.
- Öğrenciler başlangıçtan beri dört temel dil becerisi üzerine çalışmakta olup temel vurgu doğruluktan ziyade akıcılıktır. Dört temel dil becerisinden ise dinleme ve konuşma becerisinin ön plana çıktığı söylenebilir (Şahin, Dörtkulak, Bozoğlu, Yağlı, Özmen, Yücel ve Serçe, 2015).

3. İletişimsel Dil Öğretimi Yaklaşımı Teknikleri ve Aktiviteleri

İletişimsel alıştırmalar, öğrencinin tam olarak uygun olduğu seviyede seçimine göre belirlediği otantik ortamda gerçekleşen öğrenciyi motive edici nitelikte olmalıdır. Örneğin; bir yabancı dil öğrencisinin ana fikrini anlayabilmek için dinlediği bir dinleme metninde, her zaman karşılaşılabilecekleri günlük bir durum konu olarak seçilir. Amaç, öğrencilerin dinlediği metnin ana fikrini kavrayabilmektir ve öğrenci konuşmacının neyi ifade ettiğini anlayabilmek için yapılan duyuruyu dinler. Sonra da öğrencilere önceden dağıtılmış olan çoktan seçmeli testlerde konuşmanın nerede geçtiğine dair bir seçim yapıp işaretlemeleri beklenir. Bu şekilde öğrenciler hedef dilin ait olduğu herhangi bir sosyal ortamla sınıfta tanışarak bunu deneyimlemiş olurlar (Galloway, 1993). Bu metotta şu teknikler sıklıkla kullanılmaktadır:

- Hedef dilin kullanıldığı gazetelerden, dergilerden veya gerçek TV kanallarından alıntı materyaller.
- Öğrencilerin uyum ve tutarlılık kurallarını kullanarak bir söylem içerisinde yer alan karışık halde verilmiş cümleleri veya kelimeleri sıralaması,
- Dil oyunları,
- Resimlere bakarak bir sonrakini tahmin edip hikâye oluşturma,
- Çeşitli sosyal ortamlarda dili kullanabilmeyi sağlayan rol oynama (Şahin, Dörtkulak, Bozoğlu, Yağlı, Özmen, Yücel ve Serçe, 2015).

4. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel kaynaklardan birisi olan İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti'ndeki etkinliklerin iletişimsel yetinin gelişimine etkisini incelemektir. Bu amaçla kitaptan seçilen bazı örnek alıştırmaların söz konusu yetiyi geliştirmeye hizmet edip etmediği tartışılmıştır.

5. Yöntem

Bu çalışmada, araştırılan kavram ve kavramlar hakkında yazılı materyallerin analizinin yapıldığı doküman analizi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

6. Bulgular

6.1. İstanbul A1 Kitabındaki İletişimsel ve Kültürel Unsurlar

Cortazzi ve Jin'e (1999) göre, yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitapları farklı görevler üstlenebilir: Bir öğretmen, bir rehber, bir kaynak, bir eğitmen, bir otorite olabilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının niteliğinin denetlenmesi göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Çünkü ders kitapları, bir öğretim programı bulunmayan Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi alanında program görevini üstlenmiştir. Öğretmenlerin mesleki deneyimlerine ve özgüvenlerine bağlı olarak kimi zaman sıkı sıkıya tutundukları ders kitaplarının hangi ilkeler göz önünde bulundurularak hazırlandığının sorgulanması kitabın başarısını belirleyebilmek, daha iyisine ulaşabilmek ve dersin etkililiğini artırmak açısından önemlidir (Yılmaz ve Esen, 2016).

Yabancı dil öğretimindeki başlıca araçlardan biri olan ders kitaplarında salt dil bilgisi öğretimi

dışında yaşam – deneyim alanları çerçevesinde kültürel kavramlar da aktarılmalı, sözü edilen amaçlara ulaşmak için karşılaştırmalı ve uygulamaya yönelik yöntemler benimsenmelidir. Kültür aktarımını kaynak kültüre, hedef kültüre ve uluslararası kültürlere dayandıran türde ders kitapları arasında ise en amaca yönelik olanları hedef kültüre ve uluslararası dayalı olanlardır çünkü bunlar aracılığıyla bir yandan öğrenilen dilin kültüründeki uygun yaşam kalıpları aktarılırken bir yandan da dünyadaki kültürel çeşitlilik yansıtılır (Özışık, 2004). Brooks’a (1986) göre de, yabancı dil öğretiminde öğrenciye sunulabilecek kültürel öğelerin bazıları şunlardır (Adem ve Tufan, 2018):

Selamlaşma, vedalaşma, arkadaşlar arası konuşmalar. İnsanları tanıştırma.

Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar.

Sorulmaması gereken sorular.

Gelenekler, oyunlar, müzik, telefon konuşmaları.

Mektup yazma.

Birini davet etme, randevu verme, saatler.

Yemek yeme ve içme alışkanlıkları, Trafik (Brooks, 1986).

Ders kitaplarında sunulması gereken bu kültürel öğeler yabancı dil öğretiminde iletişimsel yetiyi kullanabilmek için en temel gerekliliklerdendir.

İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders kitabı seti; Dr. Fatma Bölükbaş, Fazilet Özenç, Mehmet Yalçın Yılmaz tarafından hazırlanmış olup İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından kullanılmaktadır. İstanbul Yabancılar için Türkçe seti; A1-A2 (Temel), B1-B2(Orta) ve C1, C+ ileri olmak üzere üç kitaptan oluşmaktadır. Öğretim seti Avrupa Ortak Dil ölçütlerinde belirlenmiş dil düzeylerine uygun biçimde düzenlenmiş, iletişim ve öğrenen odaklı yaklaşım takip edilerek yapılandırılmıştır.

Çalışmanın bu kısmında kitaptan bazı bölümler alıntılanarak, iletişimsel dil yaklaşımı kullanımı bağlamında incelenecektir.

Fotoğraf: 1

Fotoğrafa bakıldığında yeşil renkte çerçevelenmiş ünite başlıkları gündelik yaşamda karşımıza çıkan kavramlardan ve işlevlerden oluşmaktadır. Öğrencilerin etkileşimsel, iletişimsel yetilerini geliştirmeye yönelik, ihtiyaç duyabilecekleri konu başlıkları olduğunu görüyoruz. Bu bağlamda İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretim seti kavramsal-işlevsel bir izlenceye sahiptir. Ayrıca sarı renkte çerçevelenmiş kısımda dilbilgisi konularının kolaydan zora gidecek şekilde sıralandığı ve dil becerileri üzerinden bir sınıflandırma yapıldığı görülmektedir. Bu yüzden yapısal ve beceriye dayalı izlencelerin de dikkate alındığı söylenebilir. İstanbul Yabancılar Türkçe öğretim seti yapısal, kavramsal- işlevsel ve beceriye dayalı olmak üzere toplamda üç izlence benimsemiştir (Akbulut ve Yaylı, 2015).

Kavramsal- işlevsel izlencelerin dili anlamının ve iletişimin ön planda tutulduğu bir izlence olduğu bilgisinden ve sınırlılık alanımız olan İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretim seti ders kitabının bu izlenceyi benimsemiş olduğu görülmektedir. Kitaptaki ünite başlıklarının dil bilgisi konularının sıralanması yerine 'Merhaba', 'Nerede?', 'Ne Yapıyorsun?' gibi ifadelerden oluşması da iletişimsel öğeler odaklı bir anlayış benimsendiğini açıklar niteliktedir. İletişimsel bir yaklaşımı benimseyen bir ders kitabı çoğunlukla kavramsal-işlevsel izlence benimser.

4. ÜNİTE sayfa 51-66	BENİM DÜNYAM	A. Ailem B. Arkadaşlarım C. Ailemden uzakta	A. Benim ailem B. Benim sınıfım C. Sevgili ailem
5. ÜNİTE sayfa 67-80	ZAMAN ZAMAN	A. Saatler B. Bayramlar C. Özel günler	A. Ne zaman? B. Bayramlar C. Özel günler
6. ÜNİTE sayfa 81-93	ÇEVREMİZ VE BİZ	A. Ailem B. Nerede? C. Vücudumuz	A. Akrabalarım B. Benim mahallem C. Hastayım

Fotoğraf: 2

Fotoğraf 2'ye baktığımızda kitabımızdaki ünitelerin geri kalan kısmı görülmektedir. Ünite başlıklarının 'Benim Dünyam', 'Zaman Zaman', 'Çevremiz ve Biz' olması yakından uzağa ilkesinin benimsendiği görülmektedir. Öğrenci, öğrenmekte olduğu dili önce kendi hayatında ve çevresinde kullanabilme olanağı bulmalı ve daha sonra uzak çevresi ile iletişim boyutlarına geçmelidir.

DİL BİLGİSİ	DİNLEME	YAZMA	KONUŞMA
B. Türk alfabesi C. Bu-şu-o Kim?-Ne? Çoğul eki {-lar} Soru eki {-mi} Burası neresi?	A. Tanışalım B. Alfabe C. Kapalıçarşı	A. Tanışma diyalogu yazma B. Kelimeler C. Ev	A. Sınıftaki arkadaşlar ile tanışma B. Sesletim C. Nesneleri sorma
A. Bulunma durumu {-DA} Var-yok B. Sayılar Kaçınıcı? C. İsim cümleleri	A. Benim odam B. Otel formu C. Ben ve arkadaşım	A. Ev eşyalarını anlatma B. Otel formu doldurma C. Karakterimizi anlatma	A. Kendi odasını tanıtırma B. Sayıları yazma C. Arkadaşımızı tanıtırma
A. Şimdiki zaman B. Yönelme durumu {-(v)A} Uzaklaşma durumu {-DAn} C. -mAk istemek	A. Tanışma B. Günlük hayat C. İstekler	A. Günlük hayatı anlatma B. Boş zamanlarımızı anlatma C. İstek bildiren bir diyalog yazma	A. Arkadaşın günlük hayatı anlatma B. Hobiler C. Planlar
A. İyelik ekleri B. Ülke, milliyet, dil adları C. Kendi, hep Belirtme durumu {-(y)ı}	A. Zehra Hanım'ın torunları B. Dünyadan portreler C. Ailemi özlüyorum	A. Ailemizi tanıtırma B. Bilgi formu doldurma C. Mektup yazma	A. Aileleri tanıtırma B. Diller C. Aileden uzakta yaşam hakkında konuşma
A. Saatler -DAn -(y)A kadar B. -DAn önce/-DAn sonra -mAAdAn önce/-Diktan sonra C. -DAn beri / -Dir	A. Çok işim var B. Yılbaşı gecesi C. Doğum günü	A. Buluşma diyalogu yazma B. Plan yapma C. Özel bir gün	A. Not yazma B. Bayramlarımızı tanıtırma C. Hayatımızdaki önemli günler
A. İsim tamlamaları 3. -ki eki C. Karşılaştırma (daha, en)	A. En iyi arkadaşım B. İstanbul gezisi C. Eczanede	A. Ailemizi tanıtırma B. Gezi planı C. Hastane diyalogu	A. Arkadaşınızın yakınlarını tanıtırma B. Nerede? C. "En"lerimiz

Fotoğraf: 3

Fotoğraf 3'te ise temel dil becerilerinin öğretiminin ana başlıkları görülmektedir. Dilbilgisi öğretiminde kolaydan zora yaklaşımı benimsenmiştir. Dinleme, yazma ve konuşma becerileri iletişimsel yetiyi geliştirmeye ve kullanmaya yönelik konu başlıkları altında verilmiştir.

6.2. İstanbul A1 Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabı'nda İletişimsel Aktiviteler

Genel hatlarıyla iletişimsel yaklaşımın benimsendiği gözlemlenen bu bölümde ise İstanbul A1 serisi kitabının çeşitli bölümlerinden bu yaklaşım odaklı birkaç aktivite incelenecektir.

YAZMA

- 8 Aşağıdaki cümleleri kullanalım ve sınıftaki arkadaşlarımızla bir diyalog yazalım.

- Senin adın ne?
- Nasılsın?
- Nerelisin?
- Memnun oldum.

KONUŞMA

- 9 Kitabı kapatalım. Aynı soruları arkadaşlarımıza soralım.

Fotoğraf: 4

Kitabın ilk ünitesi olan 'Merhaba' ünitesinde yazma ve konuşma becerisini geliştirmeye yönelik alıştırmalar yukarıdaki fotoğrafta görülmektedir. Ünite sonuna doğru görülen bu etkinliklerde öğrencilerden arkadaşlarıyla birlikte bir diyalog yazmaları beklenmektedir. Kontrollü yazma alıştırmalarına örnek olan bu çalışmada öğrencilerin oluşturacakları diyalogda kullanabilecekleri söz

öbekleri verilmiştir. Karşılıklı etkileşim halinden yazma faaliyeti gerçekleştirilmesi beklenir. Diğer yandan, konuşma aktivitesinde yazmış oldukları soruları akıllarındaki kaldıkları şekliyle aktif olarak kullanmaları beklenir. Doğrudan doğal yolla iletişimde bulunmaktadır.

1 Resimlere bakalım. Aşağıdakilerden hangilerini yapıyoruz?

Fotoğraf: 5

'Ne yapıyorsun?' ünitesinin hazırlık alıştırmasını gösteren bu fotoğrafta öğrencilere bunlardan hangilerini yaptıkları sorulmuş ve bunları ne zaman yaptıklarını tablo halinde söylemeleri beklenmiştir. Günlük hayatta kullanılan dili dilbilgisi öğretmek için tümevarım yöntemiyle şimdiki zaman yapısını dolaylı olarak öğretmek ve kullanmak amaçlanmıştır. Hymes'ın vurguladığı iletişimsel yetiye sahip olmanın dilbilgisini doğru kullanmaktan geçtiği bilgisinden hareketle bu alıştırmada öğrenciler farkında olmadan iletişimsel bağlamda dilbilgisini öğrenmiş olacaktırlar.

KONUŞMA

12 Bir sınıf arkadaşımıza aşağıdaki kelimeler ile en yakın arkadaşı hakkında 5 soru soralım. Sonra arkadaşımızın cevaplarını söyleyelim.

oturmak çalışmak okumak
hafta içi hafta sonu boş zaman

Fotoğraf: 6

Aynı ünitenin konuşma alıştırması olan yukarıdaki fotoğrafta karşılıklı etkileşimin aktif gerçekleşebileceği bir çalışma istenmektedir. Kontrollü konuşma aktivitesi gerçekleştirecek olan öğrenciler hem sosyal bağlamda hem de metin içerisinde tutarlılık gözeterek konuşabilme pratiği yapabileceklerdir. Bu alıştırma örneğinde öğrencinin belirtilen illeri kullanarak neye göre ve nasıl soru sorması gerektiği belirtilmemiş olup kontrollü konuşma becerisini teşvik edici halde düzenlenmesi gerekmektedir.

7. Sonuç ve Öneriler

Dil öğretiminde son yıllarda çağdaş yaklaşımların benimsenmesi sebebiyle iletişimsel dil yaklaşımının kullanımı önem kazanmıştır. Eğitimde son dönemlerde meydana gelen gelişimleri ve değişiklikleri temel alan Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metninde yer alan yaklaşım, eylem odaklı

yaklaşımdır ve bireyi temel alır. İstanbul A1 ders kitabının bu doğrultuda bireyi temel alan, iletişim odaklı hazırlanmış olduğu söylenebilmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde ders kitaplarını inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır. Büyük oranda ders kitaplarında kültür aktarımı konulu çalışmalara rastlamak mümkündür. Bunlardan bazıları; Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Düzeyi) (İşcan ve Yassıtaş, 2018), Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Temel Düzey (A1, A2) Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı. (Kalenderoğlu, 2015), Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürün araç olarak kullanımı: Gazi yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 seviyesi) (Kutlu, 2015), Yeni Hitit 1 yabancılar için Türkçe ders kitabının kültür aktarımı açısından incelenmesi (Bayraktar, 2015). Fakat bunun yanında metinlerin tür, tema ve özgünlük açısından değerlendirildiği çalışma (Bkz. Serin ve Turan, 2015), okuma metinlerinin bilgi türleri açısından incelendiği (Bkz. Tiryaki ve Doğan, 2017) veya ders kitaplarının sözcük öğretimi açısından (Bkz. Uğur ve Azizoglu, 2016) değerlendirildiği akademik çalışmalar yapılmıştır. İletişimsel yaklaşımın deyim öğretimindeki başarıya etkisi incelenmiş olan tez çalışması (Bkz. Erten Dalak, 2017) iletişimsel yaklaşım ile ilgili yapılan birkaç çalışmadan birisidir.

Yabancı dil öğrenmek ve öğrenilen dili kullanmak dinamik bir süreç gerektirir. Bu süreç boyunca öğrenci, hedef dili öğrenirken onu doğal konuşma ve yazma ortamında deneyimler. Dil yaşayan bir varlıktır. Kullanılmadıkça dili yaşatamayacağımız bilincinde olarak yabancı dil öğretim faaliyetlerini düzenlemeli ve yenileştirmeliyiz. Öğretmenler ve öğrenciler dil öğrenim süreci içinde sürekli birbirleriyle iletişim halinde olmalıdır. Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde kullanılan ders kitapları en temel ihtiyaç olan bireyler arası iletişimi sağlamaya ve geliştirmeye yönelik etkinlikler içermelidir. Aktaş, (2005) çalışmasında belirttiği gibi, temel dil becerilerinin gelişimi için ders etkinliklerinde çeşitli faktörler göz önünde bulundurularak iletişim yetisi geliştirilmelidir. Temel konular veya öğretilmesi gereken dil bilgisi konularını öğretmek amaç değil, etkili iletişimin gerçekleşmesi için araç olmalıdır (Erten Dalak, 2017).

Bu çalışmada, İstanbul A1 ders kitabının iletişimsel becerileri dört temel dil becerisiyle ilişkili olarak ele aldığı gözlenmektedir. Elde edilen sonuçlara göre, İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi ve Yabancılar Türkçe öğretmekte olan çeşitli kurumlar tarafından kullanılan İstanbul A1 Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabı'ndan rastgele seçilmiş çeşitli alıştırma örnekleri incelenmiştir. Söz konusu yetinin gelişimine etkileri tartışılmıştır.

Bu doğrultuda kitaptaki etkinlikler ve alıştırma örneklerinin geliştirilmesi amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Öğrencilerin iletişimsel yetiyi geliştirebilmeleri için dil öğrendikleri ortam dışında sosyal hayatlarında da kullanabilmelerine zemin sağlamalıdır.
- Etkinlikler A1 düzeyindeki bir öğrenci için ilgi çekici olmaktan uzaktır ve eğlendirici değildir. Yaş gruplarına göre çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır.
- İletişimsel oyunlar, drama, gösteri, tartışma gibi etkinlikler yapılmalı ve söz konusu kitapla desteklenmelidir.
- Etkinlikler esnasında gerçek bir iletişim ortamı sunulmalı ve öğrencilerin derse istekli ve ilgili olmaları sağlanmalıdır.
- Yazma aktivitelerinde öğrencilerin gelişim sağlayabilmeleri için ödev verilmeli, ve süreç gerektiren portfolio sistemi ile yazdıkları metinler kontrol edilmeli ve geri dönütler verilmelidir.
- Nitel bir çalışma yapılmıştır ancak iletişimsel aktivitelerin sayısı ve yeterliliği ile ilgili nicelik belirten bir çalışma daha yapılmalıdır.
- Yabancı dil öğretiminde öğrencilerin seviyelerine uygun olarak konuların ağırlıkları artırılmalı ve aşamalılık ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Kontrollü yazma etkinliklerinin ilk

ünitelerde sayısı artırılarak yavaş yavaş azaltılmalı ve serbest yazma etkinliklerine katılımları teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adem, İ., ve Tufan, Y. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Düzeyi). *Aydın TÖMER Dil Dergisi* (1): 47-66.
- Akbulut, S., ve Yaylı, D. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitimi A1 Ders Kitapları Üzerine Bir İzlen Çıalışması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 35-46.
- Aktaş, T. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti. *Journal of Language and Linguistic Studies* , 1 (1).
- Bayraktar, S. (2015). Yeni Hitit 1 Yabancılar için Türkçe Ders Kitabının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (2): 7-23.
- Brooks, N. (1986). *Teaching Culture in The Foreign Language Classroom*. Cambridge University Press.
- Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4): 301-323.
- Erten Dalak, H. D. (2017). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İletişimsel Yaklaşımın Deyim Öğretimindeki Başarıya Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Galloway, A. (1993). *Communicative Language Teaching: An introduction and Sample Activities*. ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics Washington DC (06).
- Genç, A. (2000). *Wörterbuch Paedagogik*. Ankara: Hacettepe, Taş Kitabevi.
- İşcan, A., ve Yassıtış, T. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 Düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1): 47-66.
- Kalenderoğlu, İ. (2015). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Temel Düzey (A1, A2) Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12).
- Kutlu, A. (2015). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültürün Araç Olarak Kullanımı: Gazi Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti Örneği (B1-B2 seviyesi). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2): 697-710.
- Şahin, S.; Dörtkulak, F.; Bozoğlu, H.; Yağlı, E.; Özmen, M.T.; Yücel, S. ve Serçe, N. (2015). *İngilizce Alan Bilgisi Alan Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Savignon, S. (2017). Communicative Competence. J.I. Lontas (Ed.), *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching* (1-7). John Wiley & Sons, Inc
- Serin, N., ve Turan, E. (2015). Yunus Emre Türkçe Öğretimi Seti'nde Yer Alan Metinlerin Tür, Tema ve Özgünlük Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3): 1229-1250.
- Tiryaki, E. N. ve Doğan, S. Ö. (2017). Yabancılar Türkçe Öğretimindeki Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinin Bilgi Türleri Açısından İncelenmesi (İstanbul C1/+ örneği). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3): 503-518.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi: Ankara.
- Yılmaz, H. ve Esen, D. (2016). Yabancılar Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırmalar. *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri İçinde* , 85.